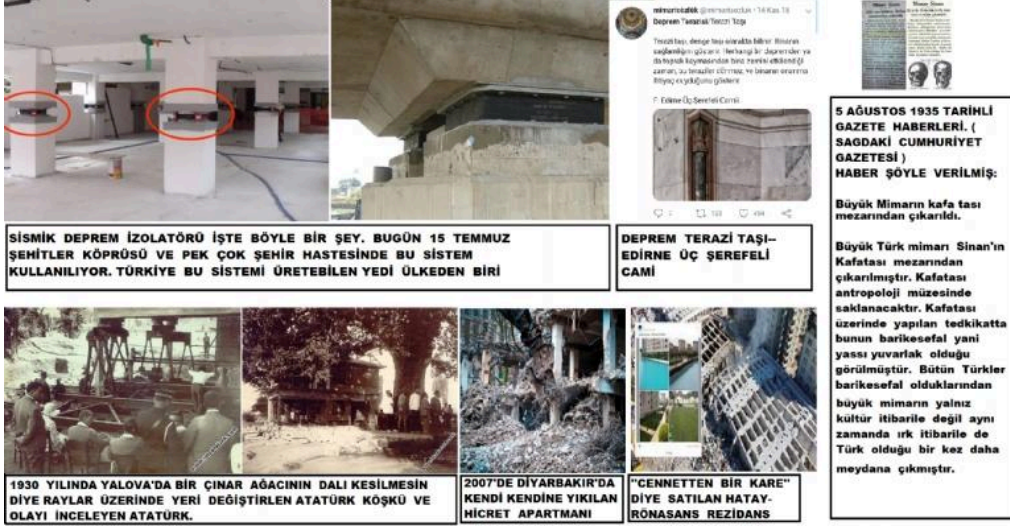

Edirnedeki İstanbul Selimiye Camii

– Sami Biber · 13 Şubat 2023

Bugün biraz uzatacağım. Ama heyecanla okunacağından eminim. Şimdiden hakkınızı helal edin dostlar.*****Yazımızın dünkü bölümünde Deprem Sismik İzolatörleri ve Raylı sistemden bahsedeceğimi belirtmiştim. O halde başlayalım. Deprem Sismik İzolatörleri nedir? Tam olarak 1 ve 2 no lu resimde gördüğünüz şeydir. Ben bunu ilk kez bir viyadükün ayağında gördüğümde “ Ulan bu ne? Resmen viyadükün ayağını kesmişler. Direkt bombalaysanız daha iyiydi.” Demiştim çünkü ne olduğu hakkında hiç bir fikrim yoktu. Sonra öğrendim ki işte bu izolatörler deprem esnasında çok işe yarıyorlarmış. Mesela bu sismik deprem izolatörüne sahip olmayan bir köprü düşünelim. Bu köprü en fazla kendi ağırlığının 1/10'u kadar yatay yük taşıyabilirken deprem sismik izolatörü ile desteklendiğinde taşıyabildiği yük kat kat artıyor. Peki depremde büyük yıkımların olmasının sebebi nedir? Binaya aşırı yük yüklenmesi. Bu sistem, zemin ile yapının tabanı arasına esnek enerji sönmüleyici elemanlar yerleştirerek zeminden yapıya aktarılan deprem kuvvetlerinin azaltılmasına, sismik enerji ve hareketlerini emmesine yarıyor. Fotoğraflarda da görüldüğü gibi deprem izolatörleri öncelikle binanın zemininde kullanılıyor ama bunun yanında kolon altında, orta kısımda ve üst kısımlarda da kullanılabilen. Peki ilk kez ne zaman kullanılmış? Araştırdığınızda karşınıza Amerikalı mimar Frank Lyond Wright'ın, 1921'de Tokyo'daki Imperial Hotel'in temelinde taban izolasyon sistemini uyguladığını görüyorsunuz. İkinci olarak da 1969 yılında dünyada ilk kauçuk sismik izolasyonlu yapının İsviçreli mühendisler tarafından Makedonya'nın Skopje şehrindeki bir ilkokul binasında uygulandığını görmekteyiz. Oysa bu bilgiler yanlış ve eksiktir zira Mimar Sinan'ın eserlerinde biz bu sistemin izlerini görmekteyiz. Yani 1557'de tamamlanan ve tamamen kumlu bir zemin üzerine oturtulan Süleymaniye Camiinde, Mimar Sinan bu sistemin benzerini uygulamış. Dört yüz yıl kadar sonra 1950 Yılında Süleymaniye Camiini inceleyen Japonlar sistemi almış, daha geliştirerek kendi binalarında kullanmaya başlamışlar. Ama? Ama Mimar Sinan'ın bizi hayretler içinde bırakan muhteşem teknolojileri bununla sınırlı değil. 1950'li yıllarda Süleymaniye Camiinin minarelerini sağlamlaştırmak istemiş hükümetimiz. Mimarlar-mühendisler kolları sıvayıp “ Ne

yapabiliriz?" Diye düşünürken akıllarına caminin minarelerine zarar gelmemesi ve yıkılmaması için metal kelepçelerle minarelerin temellerini sabitlemenin en iyi çözüm olduğu gelmiş. Karar vermişler ve harekete geçmişler. Ama o da ne? Kendilerinin 400 Yıl sonra aklettikleri şeyi Mimar Sinan 400 sene önce düşünmüş ve uygulamış. Yani minarelerin temelleri kelepçelerle sabitlenmiş büyük usta tarafından.Sonra doğrudan doğruya camiyi depreme karşı nasıl daha dayanıklı yapabiliriz? Diye düşünmüşler ve akıllarına raylı sistem gelmiş. " Keşke mümkün olsa da camiyi raylar üzerine oturtabilseydik?" demişler.Bir dakika durun. Burada bir açıklama yapalım.Bizim mühendisler bu raylı sistemi nereden biliyorlar?Efendim pek çoğumuzun bildiği bir olaydır: Atatürk 1930'da Bursa'yı ziyareti esnasında Yalova sahillerinde ulu bir çınar ağacı görür ve burada bir köşk yaptırmaya karar verir. Köşkün nereye kurulması gerektiğini belirttikten sonra ayrılır Yalova'dan. (Olayla ilgili fotoğraflar: 5 ve 6 No'lu fotoğraflar)Aradan zaman geçer, köşk inşaatı nasıl gidiyor diye incelemeye gelir. İnşaat güzel gitmektedir ama çınar ağacının uzun bir dalı hem manzarayı kapatmaktadır hem de bir kaç sene içinde köşkün penceresinden içeri girecektir. O sebeple de mühendisler bu dalı keseceklerdir. Atatürk emreder: " Ağacı keseceğinize köşkü daha doğruya kaydırın."Mühendisler kara kara düşünür ve sonunda köşkü olduğu gibi ray üzerine alıp daha doğruya taşırlar.Yani " Keşke zamanın teknolojisi elverseydi de Sinan Süleymaniye'yi raylı sistemle inşa etmiş olsaydı." Diyen mühendislerimiz 1930'da cereyan eden bu olay sebebiyle raylı sistemden haberdardırlar. Lakin camiyi incelediklerinde Mimar Sinan'ın kendileriyle adeta dalga geçtiğini görürler. Zira cami depreme karşı raylı sistemle korunma altına alınmıştır. Hem de dört yüz sene kadar önce...Peki ne işe yarar bu raylı sistem?Efendim şu işe yarar: Raylı sistem üzerine oturtulmuş bir bina, en şiddetli depremde bile sağa sola öne arkaya beş derece yatar ama yıkılmaz. İşte o sebeptendir ki ülkemizde bir iki senelik binalar ufak bir depremde yıkılır da Sinan'ın eserleri 400 senedir yıkılmaz.Peki bitti mi Mimar Sinan'ın dehası ile ilgili söyleyeceklerimiz?Hayır.Aslında pek çok camide gördüğümüz halde hiç dikkatimizi çekmeyen bir şey vardır özellikle Mimar Sinan'ın yaptığı eserlerde. Mesela Manisa Muradiye camiinde mihrabın her iki tarafında görürüz. (Başka camilerde de vardır)" Yahu adamı çatlatma da ne görürüz onu söyle." Dediğinizi duyar gibiyim.Efendim gördüğümüz şey: Deprem Terazi Taşlarıdır. 3 No lu fotoğrafta gördüğünüz şey yani.Ne işe yarıyor bu Deprem Terazi Taşı peki?Diyelim ki bir deprem oldu ama cami yıkılmadı. Hatta tek çatlak bile yok. O deprem terazi taşı çevirmeye çalışıyorsunuz. Taş dönüyorsa korkulacak bir şey yok. Taş dönmüyorsa camide en ufak hasar olmasa dahi tehlike altında. Her an çökebilir. En küçük bir başka depremde yerle bir olabilir. Acilen onarım ve bakım işlemleri başlatılmalı.Şimdi siz değerli okurlarımı biraz daha şaşırtayım:Bu Deprem Terazi Taşları Mimar Sinan'ın buluşu mu peki? Hayır. Ondan yaklaşık bir asır önce de biliniyordu. Mesela 1447'de, yani henüz İstanbul'un Fethinin gerçekleşmediği yıllarda, yani Mimar Sinan'dan bir asır önce, Edirne'de inşa edilen Üç Şerefeli Camide de bu Deprem Terazi Taşını görmek mümkündür. (Bu caminin İstanbul'un Fethi esnasında topların dökümü ve Rumeli Hisarının yapımında büyük emekleri olan Muslihuddin ve Şehabettin ustaların eseri olduğu kabul edilmiştir.)*****Şimdi gelelim tüm dünyanın hayran olduğu Mimar Sinan'ı bizim ne kadar tanıdığımıza.1983-1989 Yılları arasında görev yaptığım Batman Lisesinin tam karşısında 5 katlı, 10 Daireli ama tamamen harabe halinde bir lojman vardı. Lojman yapılıp bittikten sonra incelemeye gelen teknik ekip " Oturulamaz " Raporu verdiği için lojman öylece bomboş duruyordu.Derken efendim o lojmanın kırılan camları taktırıldı, çalınan muslukları ve

ampulleri tamamlandı, boya- badanası yapıldı ve " Oturulamaz" olan bina " Oturulabilir." Oldu böylece... Ben de dahil on öğretmen ailesi geçtik lojmana.Lojmana geçmesine geçtik ama evde diyelim ki duvara bir çivi çakıyorsunuz, bakıyorsunuz sanki Şahi topu ile dövülmüşe dönüyor duvar. Resmen kum akıyor aşağıya doğru. En alt kattaki arkadaş soba yakıyor tüm lojman dumana boğuluyor. Resmen işkence yani.Aradan bir zaman daha geçti. Bir arkadaş binanın müteahhidini Siirt'de görüp çıkışıyor: " Yahu ne biçim lojman yapmışın öyle? Her tarafı dökülüyor." Müteahhit gayet pişkin ve utanmaz bir şekilde cevap veriyor: " O bina daha yıkılmadı mı?"Şimdi bu anının Mimar Sinan'ın dehası ya da onu ne kadar tanıdığımızla ilgisine gelelim:1983-1989 Yılları arasında bir yıldır.Sanat Tarihi dersinden yaz dönemi bütünleme sınavı yapıyoruz. Tarih öğretmeni olduğum için sınav komisyonuna beni de yazmış müdürümüz.Sanat Tarihi öğretmeni Birsen Hanım'a resmen yalvardım: " Hocam ! Ne olursunuz kolay soru soralım da şu boynu bükük biçareler atlatsın şu sınavı."Birsen Hanım kırmadı beni. Sorular çok çok kolay. Cevaplar tek kelimelik.Sınava 17 öğrenci girdi ve başlattık... Lakin öğrenciler arpacı kumrusu gibi düşünüyor ve "Allah rızası için bir yardım." Nazarlarıyla bakıyorlar yüzüme.Dayanamadım yaklaştım en öndekine. " Hangi soruyu yapamadın?" Dedim. Öğrenci (Bunlar Lise son sınıf öğrencileri. Seneye üniversiteli olacak bazıları) parmağı ile gösterdi: Mimar Sinan'ın Edirne'de yaptığı ve "Ustalık dönemi eserim." Dediği caminin adını yazınız.Tepemin taşı attı. " Oğlum ! Bu kadar basit bir soruyu da bilemiyorsan at kendini pencereden aşağı. Yahu hiç mi duymadınız onun eserlerini? Mesela İstanbul Süleymaniye Camiinin adını?"Öğrenci zeki(!) verdiğim kopyayı (!) anında çaktı (!) "Allah razı olsun hocam." Deyip kağıdına yazdı: "Mimar Sinan'ın Edirne'de yaptığı ve ustalık dönemimin eseri" dediği cami İstanbul- Süleymaniye Camisidir."Durun durun bitmedi. Dahası var.En ön sıradaki öğrenci bu cevabı yazar yazmaz arkasındakine gösterdi yazdığı cevabı.Sonuç: Sınava giren 17 Öğrencinin hepsinin kağıdında aynı cevap: "Mimar Sinan'ın Edirne'de yaptığı ve ustalık dönemimin eseri" dediği cami İstanbul- Süleymaniye Camisidir." (Yalanım varsa sabaha çıkmayayım. Aynen böyle oldu.)Şimdi...Bizim öğretmen lojmanını yapan müteahhit eminim o öğrenciler gibi biriydi. Mimar- Mühendisi de eminim Mimar Sinan'ın ustalık dönemi eserini Edirne'deki İstanbul Süleymaniye Camii olarak bilen bir idi. (Buraya kelime bulamadım. Boşluğu siz doldurun.)Hal ve durum böyle olunca 2007'De Diyarbakır Hicret Apartmanının kendi kendine çökmesi de(7 No'lu fotoğraf) bugün " Cennetten bir kare " Diye satılan Hatay'daki Rönesans Rezidanslarının yıkılıp gitmesi de(8 No'lu fotoğraf) gayet normal değil midir? Unutmadan... 1984'de ikamet etmeye başladığım ve beş sene boyunca yaşadığım o lojman, herhangi bir deprem olsaydı ve yıkılsaydı. Kendim dahil çoluk- çocuğum o lojmanın enkazı altında ölseydik ya da sakat kalsaydık, bunun tek sorumlusu sadece " O lojman hâlâ yıkılmadı mı?" diyen müteahhit, lojmana " Oturulabilir " raporu verenler, lojmanın mimar- mühendisi mi olurdu yoksa " O lojman hâlâ yıkılmadı mı?" sözünü bildiğim halde " Beleş sirke baldan tatlıdır." Anlayışıyla öyle bir binada yaşamaya devam eden ben de bu sorumluluğa dahil olur muydum? Evet... Bunu da düşünmem lazım. Bunu da düşünmemiz lazım değerli okurlar.***Mimar Sinan Kafasına gelince: Bir iddiaya göre 1 Ağustos 1935'de Süleymaniye Camiinin bahçesindeki kendi eseri olan türbesi kazıldı Afet İnan'ın başında olduğu bir bilim heyetince. Cesede ulaştıklarında Mimar Sinan'ın başını aldılar, üzerinde antropolojik incelemeler yapmak için.Merak ettikleri husus koca Mimar'ın Türk asıllı olup olmadığı idi. İrken Türk değilse yaptığı onca caminin bir kıymet-i harbiyesi yoktu ve işin kötüsü Ermeniler " Mimar

Sinan Ermeni asıllıdır.”Derken tarih kitapları da Mimar Sinan’ın bir devşirme yani Türk asıllı olmadığını söylüyordu. Bu Türklük için çok ayıp olurdu. Mimar Sinan öz be öz Türk kanı taşıyor olmalıydı.Neyse efendim, kafatası incelendi, kumpaslarla eni, boyu, yüksekliği, hacmi, özgül ağırlığı, tespit edildi ve sonunda bilim heyeti kararını verdi: Mimar Sinan’ın kafatası barikesefal. Yani yassı yuvarlak. Daha da yanisi Mimar Sinan Türk.5 Ağustos 1935 Tarihli gazeteler bu müjdeli haberle çalkalandı. (4 No’lu paylaşım)Sonra?Sonra Mimar Sinan’ın kafatası antropoloji müzesinden kuş olup uçtu adeta. Resmen toz oldu.Bizim bilim heyeti çaresiz mezarı kapattı. Mimar Sinan 1 Ağustos 1935’den bu yana mezarında başsız yatıyor.Peki nerede bu baş?İşte bu sorunun cevabını da ikinci iddia olarak Afet İnan veriyor:Afet İnan’a sorarsanız Mimar Sinan’ın kafatası yerli yerinde. Yani 1 Ağustos 1935’de Mimar Sinan’ın mezarı açılmış, kafatası ve kemikleri üzerinde inceleme yapılmış, ancak ceset çok çürüdüğü için başka işlem yapılmadan mezar kapatılmış. 5 Ocak 1935 Tarihli gazeteler ise yalan haber yazmışlar... Yani Mimar Sinan’ın kafatası gövdesindeymiş...Artık hangisine inanırsınız size kalmış